

Et kombinatorisk kuriosum

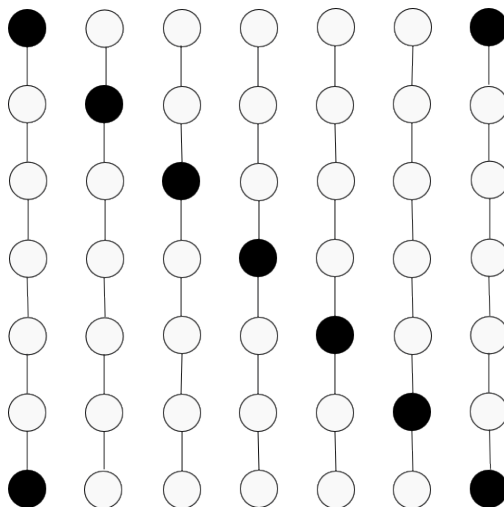
Olav Gebhardt^a og Marius Overholt^b

^aMarikåpeveien 24, 9100 Kvaløysletta

^bInstitutt for Matematikk og Statistikk
Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø
marius.overholt@uit.no

På grund av att vissa tecken föll bort när denna artikel publicerades i nummer 2009:4 så publicerar vi den igen här.

Vi tenker oss n perlekjeder, satt sammen av sorte og hvite perler. Alle kjedene har lengde k . Forutsett at hvert par av kjeder stemmer overens i farge minst $m \geq 0$ flere steder enn de ikke stemmer overens. (Kjedene er lagt parallelle på et bord). Forutsett også at i hver tverrad er det høyst d flere perler av en farge enn av den andre. Eksempelet under har $n = 7$, $k = 7$, $m = 1$ og $d = 5$.

Prøving og feiling med små n og k indikerer at det ikke er så lett å finne ikketrivielle mønstre av dette slaget. Derfor bør vi kunne utlede restriksjoner på n , m , k og d som utelukker eksistens. Å bevise restriksjonen

$$mn^2 + (k - m)n \leq kd^2$$

er en oppgave som har en viss didaktisk interesse, fordi den kan løses på to helt forskjellige måter; ved et kombinatorisk telleresonnement eller ved enkel lineær algebra.

I det kombinatoriske beviset starter vi med å feste oppmerksomheten på et vilkårlig valgt par av perlekjeder. Betegn antall overensstemmelser for paret med a ; da er antall uoverensstemmelser lik $k-a$. Etter forutsetning er $a-(k-a) \geq m$ så $a \geq (m+k)/2$. Siden antall par av kjeder som kan dannes er lik binomialkoeffisienten $n(n-1)/2$ vil det totale antall overensstemmelser for alle par av kjeder være større enn eller lik

$$\frac{n(n-1)}{2} \frac{m+k}{2}.$$

Så flytter vi oppmerksomheten til tverradene. I en vilkårlig valgt tverrad betegner vi antall perler av den farge som det er flest av med s . Hvis det er like mange av hver farge, betegner s dette felles antallet. Antall perler av motsatt farge i den samme tverraden blir da $n-s$. Etter forutsetning er $s-(n-s) \leq d$ så $s \leq (n+d)/2$. Antall overensstemmelser i denne tverraden blir da

$$\frac{s(s-1)}{2} + \frac{(n-s)(n-s-1)}{2} = \frac{n^2-n}{2} - s(n-s).$$

For $s \geq n/2$ så vokser dette uttrykket når s vokser, og oppnår sin største verdi når s antar sin største tillatte verdi, som er $s = (n+d)/2$. Innsetting gir da ulikheten

$$\frac{s(s-1)}{2} + \frac{(n-s)(n-s-1)}{2} \leq \frac{n^2+d^2-2n}{4},$$

hvor høyre side altså er det høyest mulige antall overensstemmelser mellom par av perler i en tverrad. Siden det er k tverrader, blir det totale antall overensstemmelser høyst lik $k(n^2+d^2-2n)/4$. Dermed følger ulikheten

$$\frac{n(n-1)}{2} \frac{m+k}{2} \leq k \frac{n^2+d^2-2n}{4},$$

som vi kan forenkle til $mn^2 + (k-m)n \leq kd^2$.

I det andre beviset bruker vi prikkproduktet i $\mathbb{R}^k$. Vi skal utlede den ønskede restriksjonen fra en ulikhet i lineærалgebra: Hvis $\mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n$ er vektorer i $\mathbb{R}^k$ slik at $\mathbf{x}_i \cdot \mathbf{x}_j \geq \alpha \|\mathbf{x}_i\| \|\mathbf{x}_j\|$ for $1 \leq i, j \leq n$ med en ikkenegativ konstant α , så gjelder ulikheten

$$\|\mathbf{x}_1 + \dots + \mathbf{x}_n\|^2 \geq (1-\alpha)(\|\mathbf{x}_1\|^2 + \dots + \|\mathbf{x}_n\|^2) + \alpha(\|\mathbf{x}_1\| + \dots + \|\mathbf{x}_n\|)^2.$$

Vi utsetter beviset for denne lineærалgebra-ulikheten og bruker den til å utlede restriksjonen ovenfor på nytt.

Perlekjedene representeres ved vektorer $\mathbf{x}_j \in \mathbb{R}^k$ for $1 \leq j \leq n$. Komponentene i vektorene er lik 1 eller -1 etter som den tilsvarende perlen er sort eller hvit, respektive. Etter forutsetning er $\mathbf{x}_i \cdot \mathbf{x}_j \geq m$ for $1 \leq i, j \leq n$. Siden $\|\mathbf{x}_i\| = \|\mathbf{x}_j\| = \sqrt{k}$ følger

$$\mathbf{x}_i \cdot \mathbf{x}_j \geq \alpha \|\mathbf{x}_i\| \|\mathbf{x}_j\|$$

med $\alpha = m/k$. Videre er hver komponent til vektoren $\mathbf{x}_1 + \dots + \mathbf{x}_n$ lik overvekten av en farge over den andre i den tilsvarende tverraden, med positivt fortegn hvis

det er overvekt av sorte perler, med negativt fortegn hvis det er overvekt av hvite perler. Etter forutsetning er da

$$\|\mathbf{x}_1 + \cdots + \mathbf{x}_n\|^2 \leq kd^2$$

og dermed følger

$$\left(1 - \frac{m}{k}\right)kn + \frac{m}{k}(n\sqrt{k})^2 \leq kd^2$$

ved innsetting i lineæralgebra-ulikheten ovenfor. Forenkling gir så den ønskede restriksjonen $mn^2 + (k - m)n \leq kd^2$.

Det står igjen å vise ulikheten som er brukt. Vi har

$$\begin{aligned} \|\mathbf{x}_1 + \cdots + \mathbf{x}_n\|^2 &= \left(\sum_{1 \leq i \leq n} \mathbf{x}_i\right) \cdot \left(\sum_{1 \leq j \leq n} \mathbf{x}_j\right) = \sum_{1 \leq i, j \leq n} \mathbf{x}_i \cdot \mathbf{x}_j \\ &= \|\mathbf{x}_1\|^2 + \cdots + \|\mathbf{x}_n\|^2 + \sum_{i \neq j} \mathbf{x}_i \cdot \mathbf{x}_j \\ &\geq \|\mathbf{x}_1\|^2 + \cdots + \|\mathbf{x}_n\|^2 + \sum_{i \neq j} \alpha \|\mathbf{x}_i\| \|\mathbf{x}_j\| \\ &= (1 - \alpha)(\|\mathbf{x}_1\|^2 + \cdots + \|\mathbf{x}_n\|^2) + \alpha(\|\mathbf{x}_1\| + \cdots + \|\mathbf{x}_n\|)^2 \end{aligned}$$

ved velkjente regneregler for norm og prikkprodukt. Merk at hvis α nesten er så stor som 1 så sier ulikheten at hvis alle vektorene $\mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n$ peker i nesten samme retning så er lengden til vektoren $\mathbf{x}_1 + \cdots + \mathbf{x}_n$ nesten like stor som summen av lengdene til $\mathbf{x}_1, \dots, \mathbf{x}_n$.